

Czy Napoleon wykorzystał Polaków? – analiza Adama Zamoyskiego*

Napoleon, podobnie jak większość Europejczyków, w zasadzie współczuł Polakom, którzy utracili swój kraj. Podczas swej pierwszej kampanii włoskiej poznał wartość wielu polskich oficerów, a szczególnie swego adiutanta Sułkowskiego. Kiedy zdał sobie sprawę, że wśród wziętych do niewoli austriackich żołnierzy są Polacy przymusowo wcieleni do wojska przez Austriaków i gotowi z nim walczyć, stworzył Legiony Polskie, które były się po stronie Francuzów. Ale kiedy przestali mu oni być potrzebni, bez skrupułów wysłał ich na San Domingo, gdzie większość z nich straciła życie. Jeszcze w marcu 1806 roku kazał Fouchému* umieszczać w prasie artykuły opisujące rosyjskie okrucieństwa i akty przemocy wobec Polaków – zapewne tylko po to, by postawić w niezręcznej sytuacji Rosję, z którą negocjował wówczas traktat*. [...]

Napoleon tłumaczył w Tylży Aleksandrowi, że nie ma żadnych sprzeczności między interesami Francji a interesami Rosji i że nie zamierza rozciągać strefy wpływów Francji poza Łabę. Twierdził też, że obszar między tą rzeką a Niemnem powinien pozostać neutralną strefą buforową. Mimo to założył na nim francuskie państwo satelickie [...]. Utworzenie w 1807 roku Księstwa Warszawskiego zostało w Rosji uznane za pierwszy krok do odbudowy Polski i stwarzało perspektywę konieczności rezygnacji przez imperium carów z części – jeśli nie całości – blisko 463 000 kilometrów kwadratowych i około pięciu i pół miliona mieszkańców przejętych po likwidacji Rzeczypospolitej. Liczni Polacy, niezależnie od tego, czy byli obywatelami Księstwa, czy nie, uważali je za zarodek odbudowywanej ojczyzny. Kiedy Austria przystąpiła w 1809 roku do wojny z Francją, a armia Księstwa Warszawskiego wkroczyła do Galicji, mieszkający w zaborze austriackim polscy patrioci wsparli ją zbrojnie. Gdy jednak zawierano traktat pokojowy, Napoleon pozwolił na przyłączenie do Księstwa tylko części wyzwolonych obszarów, przekazując Rosji jedynie mały okręg*. Był to typowo napoleoński kompromis – rozczarował Polaków, ale nie uspokoił rosyjskiej opinii publicznej, która uznała go za drugi krok na drodze do wskrzeszenia Polski.

Napoleon nigdy nie rozważał takiej możliwości. Wszystkie jego deklaracje, świadczące o tym, że było inaczej, pochodzą z okresu późniejszego, kiedy próbował zatrzymać Polaków po swojej stronie lub poprawić swoją reputację. W owym czasie odrzucał taką koncepcję wielokrotnie i stanowczo; uważał Polskę za „martwe ciało” i nie sądził, by Polacy byli w stanie wskrzesić swą ojczyznę jako dobrze funkcjonujące państwo. Ale nie mógł zlekceważyć szansy na uzyskanie nowego, olbrzymiego źródła żołnierzy (z których większość miała walczyć w Hiszpanii), starał się więc przekonać Polaków, że jest zwolennikiem ich sprawy.

Aleksander chciał, by Napoleon zobowiązał się na piśmie, iż nie pozwoli na odbudowę Polski i wystąpi zbrojnie przeciwko Polakom, gdyby podjęli taką próbę. Napoleon odpowiadał, że jest gotów zadeklarować swój sprzeciw wobec takiego scenariusza, ale nie chce i nie może obiecać, że będzie utrudniał jego realizację. Oznajmił ministrowi Champagny'emu*, że podpisując proponowane przez Rosję oświadczenie, „naraziłby na szwank godność i honor Francji”, gdyż u boku Francuzów walczą od ponad dziesięciu lat dziesiątki tysięcy Polaków, natchnionych nadzieją na wolną ojczyznę i przekonanych o sympatii Francji dla ich sprawy.

* Adam Zamoyski – brytyjski historyk i publicysta zajmujący się historią Europy i Polski w XIX w.

* Joseph Fouché (czyt. żozef fusze) – francuski minister policji podczas panowania Napoleona we Francji

* traktat – traktat pokojowy w Tylży

* okręg – mowa o okręgu tarnopolskim

* Jean-Baptiste Nomp`ere de Champagny (czyt. żan batist nomper de szapani) – francuski minister spraw zagranicznych w latach 1807–1811

A. Zamoyski, *Napoleon. Człowiek i mit*, przeł. M. Ronikier, Kraków: Wyd. Literackie, 2019, s. 494, 595–596.

© Adam Zamoyski 2018 (tekst po raz pierwszy opublikowany w Wielkiej Brytanii przez William Collins)

Praca z tekstem

- 1.** Uzasadnij tezę, że Napoleon wykorzystywał Polaków do swoich celów.
- 2.** Wskaż fakty świadczące o tym, że sprawa polska była tylko kartą przetargową w prowadzonej przez Napoleona grze dyplomatycznej.
- 3.** Odwołując się do wiedzy pozaźródłowej, podaj, jaką część polskich ziem Napoleon odstąpił Rosji w 1807 r. oraz jaką w 1809 r.
- 4.** Korzystając z wiedzy pozaźródłowej, wymień i wskaż na mapie ziemie dawnej Rzeczypospolitej, z których składało się Księstwo Warszawskie, oraz te, które pozostały pod obcym panowaniem.